

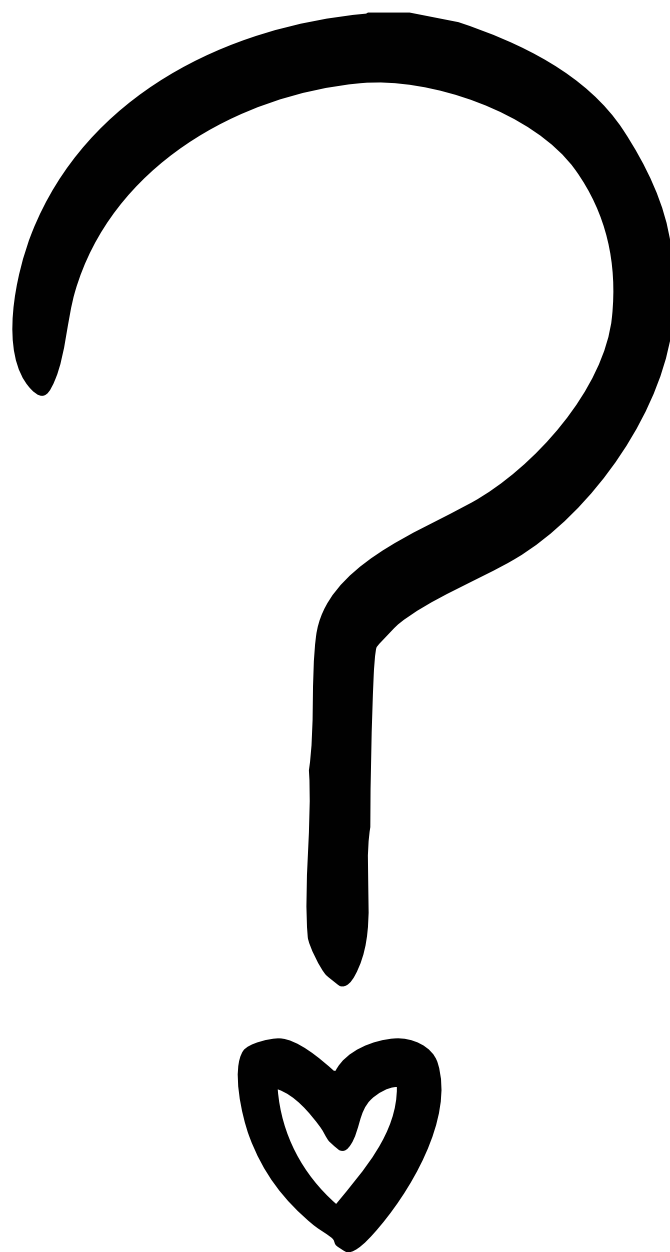
Patronat honorowy:

Minister
Edukacji

Konsorcjum
Filantropijne

**JAK PROWADZIĆ
LEKCJE BEZ TABU?**

JAK PROWADZIĆ LEKCJE BEZ TABU? INFORMACJE DLA OSÓB PROWADZĄCYCH ZAJĘCIA.

Przygotowaliśmy dla ciebie pakiet scenariuszy zajęć do wykorzystania podczas lekcji edukacji zdrowotnej. Scenariusze sprawdzą się też na zajęciach z biologii, języka obcego oraz na godzinie wychowawczej, a także podczas zajęć dodatkowych, np. warsztatów bądź spotkań kół przedmiotowych. Z materiałów mogą korzystać pedagodzy i pedagogożki, edukatorki i edukatorzy, psychologowie i psycholożki, wychowawczynie i wychowawcy. Pakiet składa się z kilkudziesięciu scenariuszy do pracy z uczniami i uczennicami szkół podstawowych (klasy 4–6 oraz 7–8) i ponadpodstawowych.

CZYM SĄ „LEKCJE BEZ TABU”?

To program, w ramach którego udostępniamy kadrze nauczycielskiej kompletne, bezpłatne i rzetelnie przygotowane scenariusze lekcji o cie-
le i emocjach opracowane przez ekspertów i ekspertki oraz dodatkowe
szkolenia i materiały edukacyjne. Wszystkie materiały znajdziesz na stro-
nie www.lekcjebeztabu.pl.

CO ZAWIERAJĄ SCENARIUSZE I JAK Z NICH KORZYSTAĆ?

- Każdy scenariusz zawiera podstawowe informacje: grupa wiekowa, czas trwania zajęć, główne tematy poruszane podczas zajęć i ich cel oraz lista potrzebnych materiałów. W materiałach znajdziesz też pre-
zentacje multimedialne oraz karty pracy do wydrukowania i rozdania
bądź wcześniejszego wycięcia poszczególnych elementów. Materiały
są przeznaczone do czarno-białego wydruku.
- Czasem w ramce pojawiają się uwagi dla osoby prowadzącej lub słow-
niczek z wyróżnionymi pojęciami.
- W scenariuszach wykorzystaliśmy różne metody dydaktyczne: kar-
ty do gry, quizy, wykreślanki, krzyżówki, dopasowywanie elementów
i uzupełnianie schematów, odgrywanie ról, pracę z fotografią, filmem
i tekstem, debatę i dyskusję.
- Scenariusze są przeznaczone zazwyczaj na jedną, czasem dwie godzi-
ny lekcyjne (w wyjątkowych sytuacjach podany czas jest nieco inny).
Traktuj jednak ten zapis orientacyjnie, ponieważ często trudno prze-
widzieć, które ćwiczenie zajmie ile czasu w jakiej grupie. Nie obawiaj
się, że nie zrealizujesz wszystkich elementów scenariusza, jeśli jakiś
temat zaciekawia twoją klasę. W niektórych scenariuszach znajdują się
ćwiczenia dodatkowe, z których można skorzystać, jeśli zostanie wam
trochę czasu lub w ramach kolejnej lekcji.
- Kursywą oznaczamy tekst do wypowiedzenia w klasie. Warto trakto-
wać go raczej jako podpowiedź, niż uczyć się na pamięć bądź czytać.
Możesz też modyfikować opisane ćwiczenia, tak aby były dostosowa-
ne do poziomu wiedzy, umiejętności, dynamiki i możliwości twoich
uczniów i uczennic.

ZANIM ZREALIZUJESZ WYBRANE AKTYWNOŚCI ZE SCENARIUSZA

Przed zajęciami zapoznaj się dokładnie z kolejnymi krokami scenariusza i dołączonymi do niego treściami. Niektóre zajęcia będą wymagały pogłębienia tematyki i sięgnięcia wcześniej po dodatkowe źródła. Ich wykaz znajdziesz w scenariuszu.

ZEBRANIE MATERIAŁÓW

Upewnij się, że masz wydrukowane, wycięte oraz przygotowane karty pracy w odpowiedniej liczbie arkuszy.

PRZYGOTOWANIE POMIESZCZENIA

Jeśli masz taką możliwość, wraz z osobami uczestniczącymi ustaw krzesła w okręgu albo uformuj z nich kształt podkowy. Taka forma pracy będzie wygodniejsza do prowadzenia dyskusji. Nie jest to jednak konieczne i możecie pozostać z typowym układem ławek – będzie dogodniejszy przy wypełnianiu kart pracy i pracy grupowej.

SPRAWDZENIE SPRZĘTU

Ważne może się okazać wcześniejsze sprawdzenie funkcjonalności rzutnika, głośników bądź tablicy multimedialnej, ponieważ część scenariuszy zawiera prezentację lub filmy do wyświetlenia.

GRUPA, Z KTÓRĄ PRACUJESZ

Pamiętaj, że ludzie mają różnie. Postaraj się zachować możliwie dużą inkluzywność i otwartość. Tutaj kilka propozycji, jak o to zadbać:

- Warto poznać lepiej dzieci lub młodzież w twojej klasie. Jeśli jesteś nauczycielem lub nauczycielką przedmiotową, może wsparciem będzie dla ciebie rozmowa z wychowawczynią lub wychowawcą.
- Pamiętaj, że **dzieci i młodzież mogą mieć różną sytuację rodzinną**. Kiedy mówisz o rodzicach, powiedz także o opiekunach. Możesz czasem wspomnieć o rodzinach patchworkowych. Nie przedstawiaj np. rozvodu rodziców jako jedynie negatywnego wydarzenia w życiu rodziny, a raczej jako dużą zmianę.
- Kiedy mówisz o typach relacji, wspomnij o **relacjach kobiet i mężczyzn**, ale też o **związkach jedнопłciowych**.
- W scenariuszach często pojawia się określenie „osoby”, które jest neutralne płciowo. Możesz również z niego korzystać.
- Kiedy w scenariuszach omawiana jest **tematyka związana z anatomią**, pojawiają się takie sformułowania jak np. „dojrzewanie typowo męskie” lub „typowo żeńskie”. Słowo „typowo” wskazuje, że u większości mężczyzn lub kobiet wygląda to w opisany sposób, ale nie jest tak zawsze. Chodzi tu o osoby transpłciowe oraz interpłciowe. **Nie zawsze będzie możliwe uwzględnienie potrzeb wszystkich grup i mniejszości, ale uważność na tę kwestię jest bardzo ważna.**
- Nie zakładaj, że w twojej klasie nie ma osób należących do grup mniejszościowych czy dyskryminowanych, tylko dlatego, że o nich nie wiesz. Może być tak, że nie mówią o sobie jawnie, a nawet jeśli rzeczywiście ich nie ma, to swoją postawą modelujesz zachowania i komunikację pełne szacunku i troski.

OPRACOWANIE KONTRAKTU

Jeśli prowadzisz cykl zajęć z wykorzystaniem naszych scenariuszy, warto na samym początku opracować z osobami uczestniczącymi kontrakt, który będzie obowiązywał was na wszystkich lekcjach. Zasady powinny dotyczyć **szacunku, komunikatu „ja”** (wypowiadamy się w swoim imieniu, mówimy o swoich odczuciach, emocjach, myślach, a nie za innych) i **poufności** wobec wypowiedzi innych. Zastanów się, czy chcesz dodać

jakąś zasadę dotyczącą używanego słownictwa. Możesz zachęcać do używania naukowych sformułowań (wyjątek mogą stanowić zajęcia dotyczące nazw narządów płciowych, na których warto omówić też te potoczne). Uczniowie i uczennice mogą nie znać innych określeń niż te wulgarne – to dobry wstęp do dyskusji i zaprezentowania alternatyw.

Jeśli natomiast prowadzisz pojedyncze zajęcia, po prostu powiedz krótko o tych zasadach.

SKRZYNECZKA NA ANONIMOWE PYTANIA

W przypadku zajęć cyklicznych możesz przynieść **pudełko bądź skrzyneczkę** na anonimowe pytania od klasy. Jest to raczej opcja dla osób, które mają wprawę i swobodę w poruszaniu tematów związanych z seksualnością i nie czują zakłopotania.

Czasem młode osoby mają obawę, że jeśli w skrzynce będzie tylko ich pytanie, a ktoś z rówieśników zobaczy, że wrzucają karteczkę, to dla innych będzie oczywiste, kto je zadał. Możesz zatem wrzucić 2–3 pytania od siebie, żeby w puli były dodatkowe karteczki, i powiedzieć o tym w klasie.

Pytania od grupy mogą być bardzo różne i wymagać twojego dodatkowego przygotowania. Zacznij od ich omówienia na kolejnych zajęciach. Postaraj się przeczytać wszystkie, nawet jeśli mogą sprawiać wrażenie, że nic nie wnoszą bądź są wulgarne.

Niektóre pytania mogą też być dość osobiste, np. dotyczyć twoich relacji, doświadczeń czy orientacji. Jeśli nie masz gotowości i ochoty dzielić się odpowiedzią lub jeśli pytanie przekracza granice twoje i innych, możesz na przykład powiedzieć, że rozumiesz ciekawość, ale nie chcesz odpowiadać. To świetny sposób edukowania na temat intymności, granic oraz asertywnego reagowania.

Celem pudełka jest stworzenie przestrzeni na **zajęcie się tematami, które z różnych powodów nie zostaną poruszone na forum klasy**, a mogą być ważne dla młodych osób. Może to sprzyjać szczerości i autentyczności. Zastanów się, czy pudełko będzie dostępne dla uczniów i uczennic tylko na lekcji, czy także w czasie pomiędzy spotkaniami.

Niektóre scenariusze występują w wersji **podstawowej i zaawansowanej**. Podział ten powstał ze względu na chęć poruszania podobnej tematyki wśród dzieci młodszych i starszych. Jeśli klasa nie miała styczności z danym tematem, warto rozważyć najpierw zrealizowanie scenariusza z poziomu podstawowego.

DOSTOSOWANIE SCENARIUSZY DO PRACY Z OSOBAMI O RÓŻNYCH TRUDNOŚCIACH EDUKACYJNYCH

Zachęcamy do korzystania z naszych scenariuszy także w klasach integracyjnych oraz w klasach, do których chodzą osoby o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Potrzeby tych osób są bardzo zróżnicowane, dlatego nie sposób przygotować osobnych scenariuszy, nawet jeśli zawęzić by je do jednej grupy, np. osób w spektrum autyzmu. W końcu każda osoba w spektrum autyzmu jest inna! Przebieg lekcji opartych na naszych scenariuszach zależy w dużym stopniu od kompetencji psychologicznych i nauczycielskich osoby prowadzącej, a także na jej wyczuciu i znajomości danej grupy. Dlatego swobodnie wybieraj, modyfikuj albo usuwaj niektóre ćwiczenia ze swojego planu lekcji. Możesz też łączyć aktywności z różnych scenariuszy albo rozbić dany scenariusz na więcej lekcji, jeśli okaże się, że klasa chętnie rozmawia na jakiś temat albo ty chcesz pogłębić jakąś kwestię. Możesz przekształcać proponowane w scenariuszach wypowiedzi na swoje lub takie, które uważasz za bardziej dostosowane do swojej grupy odbiorców. My w ramach „Lekcji bez tabu” podrzucamy ci pomysły, ćwiczenia i materiały, reszta jest w twoich rękach!

JAK SOBIE RADZIĆ Z TRUDNYMI SYTUACJAMI

Niektóre tematy poruszane na zajęciach mogą powodować u osób uczestniczących różne emocje, np. wstyd, zażenowanie lub nawet wstręt. Dlatego w trakcie poszczególnych aktywności warto rozmawiać o pojawiających się emocjach i je nazywać. Warto dopytać młode osoby: Jak myślicie, dlaczego to ćwiczenie wywołało taką emocję? i dodać, że kiedy rozmawiamy o kwestiach, o których na co dzień się nie mówi, możemy odczuwać różne emocje i to jest zupełnie naturalne.

Jeśli pojawi się wyraźna niechęć do uczestnictwa w zajęciach ze strony ucznia bądź uczennicy, najpierw dopytaj, o co chodzi i czy jest coś, czego ta osoba by potrzebowała. Jeśli opór jest nadal widoczny i nie ustaje (np. osoba zatyka uszy), zadbaj, żeby nie czuła, że musi uczestniczyć w zajęciach na siłę. Być może w takiej sytuacji zechce pójść do biblioteki lub na świetlicę. Zadbaj o taką alternatywę.

Czasem pewne treści mogą zostać wyśmiane. Oprócz omówienia danej sytuacji i emocji może być wtedy potrzebna twoja stanowcza reakcja, np. jeśli ktoś będzie uniemożliwiał prowadzenie lekcji albo wygłaszał

dyskryminujące i obraźliwe treści. Możesz zapytać osobę, co rozumie przez taki komentarz, a następnie odnieść się do kontraktu i powiedzieć, że na swoich zajęciach nie tolerujesz obrażania innych.

Podczas zajęć mogą zostać uwidocznione wcześniejsze **napięcia bądź konflikty w klasie**. Dlatego tak ważne jest, aby na samym początku podkreślić zasadę szacunku, ale też wyjaśnić, jak ty go rozumiesz. Dzięki temu młode osoby będą wiedziały, czego będziesz oczekiwać. Szacunek powinien być związany z nieobrażaniem się wzajemnie, z punktualnością, mówieniem pojedynczo, odnoszeniem się do wypowiedzi innych i brakiem personalnych docinek. Oznacza też akceptację różnorodności – tego, że pochodzimy z różnych rodzin i środowisk, mamy różne doświadczenia, podejmujemy różne decyzje i mamy różny poziom wiedzy. Warto podkreślić, te zajęcia są po to, aby dowiadywać się nowych rzeczy, więc nie ma na nich głupich pytań i nie jest w porządku śmianie się z czyjegось pytania. W sytuacjach konfliktowych możesz się też odwołać do innych zasad kontraktu, na który wszyscy się umówiliście.

Czasem młode osoby mogą zadać pytanie, na które nie masz w danym momencie odpowiedzi albo potrzebujesz zdobyć więcej informacji. Zapewnij, że słyszysz pytanie i że wrócisz z odpowiedzią na następne zajęcia.

W wielu scenariuszach są podane **numery pomocowe**, np. telefon zaufania dla dzieci i młodzieży Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę – **116 111** lub telefon zaufania Rzecznika Praw Dziecka – **800 12 12 12**. Wyjaśnij osobom uczestniczącym, na jakiej zasadzie działa taka pomoc. Najczęściej jest to **bezpłatna, anonimowa forma** umożliwiająca swobodną rozmowę z konsultantem bądź konsultantką, którzy mają doświadczenie w pracy z osobami w trudnych sytuacjach życiowych i potrzebującymi pomocy. Potrafią słuchać i rozumieją młodych ludzi. Czasem nie dodzwonimy się za pierwszym razem – wtedy będą potrzebne kolejne próby i zachowanie cierpliwości.

Życzymy ci przyjemności i frajdy w realizacji scenariuszy. A jeśli potrzebujesz wsparcia bądź masz pytania, napisz na **kontakt@sexed.pl**.